

วิเคราะห์เดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น
ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุรายชีวิน) และคุณครูแสง อภัยวงศ์
THE ANALYSIS OF KHEAK MON SAM CHAN IN SAW DOUNG SOLO
KRU LAUNG PHAI RAO SIENG SAW (AUN DURAYACHIVIN) AND KRU SAWANG APAIWONG
ภาสกร สารรัตน์*
ข้ามคม พรประสิทธิ์**

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุรายชีวิน) และคุณครูแสง อภัยวงศ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและประวัติความเป็นมาของเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น โครงสร้างทำนองหลัก วิเคราะห์การดำเนินทำนอง กลวิธีพิเศษต่าง ๆ ที่ปรากฏในเพลงเดี่ยวดังกล่าว ศึกษาทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุรายชีวิน) และคุณครูแสง อภัยวงศ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ซอด้วงเป็นเครื่องสี่ของไทย มีบทบาทเป็นผู้นำในวงเครื่องสายไทยประเภทต่าง ๆ บทเพลงที่บรรเลงมีทั้งเพลงหมู่และเพลงเดี่ยว สำหรับเพลงเดี่ยวถือเป็นบทเพลงชั้นสูงของการบรรเลงดนตรีไทย เพลงแขกมอญ สามชั้น เป็นอีกบทเพลงหนึ่งที่มีความสำคัญโดยเฉพาะการนำมาทำเป็นทางเดี่ยวในเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ รวมถึงซอด้วงด้วย การศึกษาเพลงแขกมอญ สามชั้น ในการเดี่ยวซอด้วงทางคุณครูหลวงไพเราะ (อุน ดุรายชีวิน) ซึ่งท่านเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงด้านเครื่องสี่มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 มีบทบาทสำคัญด้านเครื่องสายไทยของกรมศิลปากรและวงการดนตรีไทยอย่างกว้างขวาง และทางคุณครูแสง อภัยวงศ์ ซึ่งท่านเป็นนักดนตรีเครื่องสายไทยในยุคต่อมามีบทบาทในเรื่องของสำนวนเพลงที่มีความโดดเด่น ลักษณะร่วมของทั้ง 2 ทางได้แก่ทั้ง 2 ทางจะเน้นการยึดทำนองเดี่ยวตามโครงสร้างทำนองหลักเป็นส่วนใหญ่ บางทำนองทั้ง 2 ทางใช้กลอนเพลงเดียวกัน ปรากฏการใช้กลอนแบบ “ย้าเสียง” เหมือนกัน ถ้าเป็นทำนองหลักเดียวกัน ทั้ง 2 ทางจะเปลี่ยนแปลงทางเดี่ยวให้แตกต่างกัน กลวิธีพิเศษที่ร่วมกันได้แก่การเอื้อนทำนองและการสะเดาะคันทัก ลักษณะเฉพาะของแต่ละทางได้แก่ เรื่องการแปรทำนอง ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ ให้ความสำคัญเรื่องกลอนเพลงที่เรียบ ทางคุณครูแสง แปรทำนองโดดเด่น ใช้เสียงซ้ำกันยาวทั้งบรรทัดโน้ต เรื่องกลวิธีพิเศษ ทางครูหลวงไพเราะใช้กลวิธี “การตบสาย” จำนวนน้อย และไม่ปรากฏการรูดสายเมื่อจะทำการเปลี่ยนช่วงเสียง ทางคุณครูแสง พบกลวิธีการสี่ซอแบบ “การตบสาย” เป็นจำนวนมาก ปรากฏการรูดสายเมื่อเปลี่ยนช่วงเสียง เรื่องโครงสร้างเพลงทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ ท่อน 2 ทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวพัน บรรเลงครบทั้ง 6 จังหวะหน้าทับ ทางคุณครูแสง อภัยวงศ์ ท่อน 2 เที่ยวโอดบรรเลง 3 จังหวะหน้าทับ แต่เที่ยวพันบรรเลง 6 จังหวะหน้าทับ

คำสำคัญ: เดี่ยวซอด้วง / เพลงแขกมอญ สามชั้น / หลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุรายชีวิน) / แสง อภัยวงศ์

*นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, toffeecu55@gmail.com

**รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

pkumkom@yahoo.com

Abstract

This research aimed to study contexts, history and melody structure of Kheak Mon Sam Chan in Saw Doung solo, to analyze the performing and special techniques used in the solo, and to study performing techniques of Kru Laung Phai Rao Sieng Saw (Aun Durayachivin) and Kru Sawang Apaiwong through the qualitative research methodology. The result of the study presented that Saw Doung is Thai stringed instrument used as the leading sound of Thai stringed band; it is used both in the group and the solo performance. The solo is known as the professional level of traditional Thai music performance. Kheak Mon Sam Chan is one of the famous songs that is performed in various instrument solos as well as in Saw Doung solo. The study also showed the comparison of the solo techniques between Kru Laung Phai Rao Sieng Saw (Aun Durayachivin) and Kru Sawang Apaiwong. Kru Laung Phai Rao Sieng Saw had been a famous Thai stringed musician since the reign of King Rama VI and he also played a very important role in the field of stringed instrument in the Fine Arts Department and traditional Thai music circle. Kru Sawang is a famous Thai stringed musician in the next era who is famous for stirring melody performing. The similarities of the two musicians' performing techniques were that both emphasized on the solo of the main melody structure strictly, and used the "repeated melody" technique in the same songs. Besides, when they performed the same main melody structure, they both changed the solos with different techniques such as drawing out the note and jerking the bow. The differences were melody changing technique, some special techniques, and song structure. Kru Laung Phai Rao Sieng Saw performed with smooth melody changing, but Kru Sawang showed stirring melody changing by using repeated note sound. The special techniques used by Kru Laung Phai Rao Sieng Saw were "slap-string" technique—used a few times, and the rub-string technique was not found in his performance; whereas, Kru Sawang frequently use the "slap-string" technique and used the rub-string technique when changing note ranges. About the song structure, Kru Laung Phai Rao Sieng Saw performed the song in part two—both Oad and Pun parts—with all six Na Tab beats; meanwhile, Kru Sawang performed the Oad part with three Na Tab beats but six Na Tab beats in Pun parts.

Keywords: Saw Doung solo/Kheak Mon Sam Chan/Laung Phai Rao Sieng Saw (Aun Durayachivin)/Sawang Apaiwong.

บทนำ

เพลงเดี่ยวเป็นบทเพลงที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะ เป็นบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อแสดงถึงความรู้ความสามารถของผู้ประพันธ์และผู้บรรเลง เพลงเดี่ยวเป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์และผู้บรรเลงนั้นต้องอาศัยสติปัญญาและความสามารถอย่างเต็มกำลังในการคิดค้นประดิษฐ์ขึ้น หรือในการถ่ายทอด เพลงเดียวนั้นมักจะประพันธ์ขึ้นจากบทเพลงที่มีคุณลักษณะพิเศษอยู่ในตัว เช่น เป็นบทเพลงที่มีเสียงครบทั้ง 7 เสียง เป็นบทเพลงที่มีลักษณะทำนองที่มีความเฉพาะโดดเด่น หรือเป็นเพลงเดี่ยวที่เป็นมาแต่กำเนิด นอกจากนี้ในการบรรเลงเพลงเดี่ยวยังต้องใช้กลวิธีพิเศษต่าง ๆ เช่น การสลับ การขยับ การตีคาบลูกคาบดอก ในการบรรเลงเพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะพิเศษของเพลงเดี่ยว

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทางด้านดนตรีไทย ปรากฏการเดี่ยวเครื่องดนตรีนี้เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยพระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางกูร) เป็นผู้ค้นคิดประดิษฐ์เพลงเดี่ยวขึ้นโดยเพลงเดี่ยวที่ท่านพระประดิษฐ์ไพเราะได้ประพันธ์ไว้คือเพลง ทวยเฮ็ดเดี่ยว สำหรับการเดี่ยวปี เป็นเพลงเดี่ยวที่ถือว่าเป็นเพลงเดี่ยวชั้นสูงของเพลงไทย ถึงกับมีการจารึกไว้ในคำกล่าวไหว้ครูเสภาถึงความสำคัญของพระประดิษฐ์ไพเราะและบทเพลงทวยเฮ็ดเดี่ยว หลังจากที่พระประดิษฐ์ไพเราะได้ประพันธ์เพลงทวยเฮ็ดเดี่ยวสำหรับปีแล้ว ยังพบว่ายังมีท่านครูดนตรีไทยอีกหลายๆท่านที่ได้คิดประดิษฐ์เพลงเดี่ยวขึ้นโดยใช้เครื่องดนตรีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่าพาทย์ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ข้องวงใหญ่ ข้องวงเล็ก ปี่ใน หรือเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย เช่น จะเข้ ซอด้วง ซออู้ และซอด้วง

ซอด้วง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายที่มีหลักฐานปรากฏในสมัยกรุงศรีอยุธยา จากหลักฐานในการตราภุมณเทียรบาลในสมัยของพระบรมโลกนาถกล่าวว่า “ห้ามร้องเพลงเรือ เป่าซอด้วง เป่าปี่ สี่ซอ ดิดกระจำปี ดิดจะเข้ ตีโหมทับในเขตพระราชฐาน” (สงปศีก ธรรมวิหาร, 2545: 14) สันนิษฐานว่าซอด้วงเป็นเครื่องดนตรีที่เกิดจากอุปกรณ์ทำมาหากินของชาวบ้านนั่นคือ “ดั่งดักสัตว์” ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ทำจากกระบอกไม้ไผ่มีคันจับยาวตรงกลางกระบอก นิยมนำไปวางตามพื้นหรือตามต้นไม้เพื่อดักจับสัตว์เล็ก ๆ เช่น กระรอก กระแต หรือหนู ด้วยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยจึงได้ประดิษฐ์ดัดแปลงให้เกิดเป็นเครื่องดนตรี ซอด้วงเป็นซอ 2 สาย มีคันชักซึ่งทำด้วยไม้และหางม้าซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างสาย ลักษณะเด่นของซอด้วงคือมีกล่องเสียงที่กลึงเป็นทรงกระบอกและชิงหน้าซอด้วยหนังงูเหลือม ซอด้วงเป็นซอที่มีลักษณะเสียงเฉพาะกล่าวคือเป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะเสียงเล็กแหลม ดังกังวาน จึงเป็นเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำวงในวงเครื่องสายของไทย ในการบรรเลงซอด้วงนิยมบรรเลงทั้งในลักษณะของการรวมวงหรือในลักษณะของการเดี่ยว ซึ่งในลักษณะของการบรรเลงเดียวนั้น ได้มีการประพันธ์เพลงเดี่ยวสำหรับซอด้วงไว้อย่างมากมาย เช่น เพลงเดี่ยวชั้นสูงได้แก่ เพลงทวยเฮ็ดเดี่ยว กราวใน เพลงเดี่ยวประเภทเอกบท ได้แก่ เพลงพญาโศก เพลงสุดสงวน และเพลงเดี่ยวพหูท่อนได้แก่ เพลงสุรินทราหู เพลงสารถิ เพลงแขกมอญ

เพลงแขกมอญนี้เป็นเพลงเดี่ยวที่มีความไพเราะและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เป็นเพลงทางพื้น ซึ่งเป็นเพลงทางพื้นนี้เป็นอีกหนึ่งในลักษณะทางความงามของเพลงไทย ความงามของเพลงประเภทนี้ขึ้นอยู่กับแปรทำนอง (Variation) ซึ่งนักดนตรีจะคิดทางกลอนของเครื่องดนตรีและบรรเลงในขณะนั้นทันที เพลงทางพื้นนี้จะเปิดโอกาสให้มีการสร้าง “กลอน” ของทำนองอย่างอิสระเป็นเพลงที่ส่งเสริมในด้านสติปัญญาและปฏิภาณมากที่สุด ประสบการณ์ของนักดนตรีเป็นสิ่งที่สำคัญ ความไพเราะของบทเพลงทางพื้นจะมีมาก

น้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับพื้นฐาน ประสบการณ์ของนักดนตรีที่ต่างกัน เพลงประเภททางพื้นนี้ เช่น แหกบรเทศ สารถิ และแขกมอญ เป็นต้น (เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2542: 150)

เพลงแขกมอญจัดว่าเป็นเพลงทางพื้นอีกเพลงหนึ่งที่มีความไพเราะ เพลงแขกมอญ เดิมเป็นเพลงอัตราสองชั้น สมัยอยุธยา มี 3 ท่อน มีทำนองไพเราะสละสลวย ต่อมาพระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ได้นำมาแต่งขยายเป็นอัตราสามชั้น โดยแต่งเป็นทางธรรมดาและทางเดี่ยวสำหรับบรรเลงอวดฝีมือของนักดนตรีสำหรับทางเดี่ยวนั้นยังมีนักดนตรีอีกหลายท่านได้แต่งทางสำหรับเครื่องดนตรีอีกหลายสำนวน เช่น ครูพุ่ม บาปุย วาหย์ แต่งทางเดี่ยวระนาดทุ้ม หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นำเพลงแขกมอญทำนองของพระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางกูร) มาเป็นหลักในการแต่งให้เป็นเพลงที่มีลีลาพลิกแพลงด้วยกลเม็ดเด็ดพราย ตามแบบฉบับทางเพลงเดี่ยว ด้วยเครื่องดนตรีหลายเครื่องมือและในปี พ.ศ.2476 นายมนตรี ตราโมท ได้ดัดแปลงเป็นชั้นเดียวครบเป็นเพลงเถา จนเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ทั้งทางร้อง ทางรับ และทางเดี่ยวในทุกๆเครื่องมือ (ณวัตร หลาวทอง, 2547: 4)

สำหรับข้อดั่งนั้น เพลงแขกมอญได้นิยมนำมาทำเป็นเพลงเดี่ยวโดยได้มีบูรพาจารย์หลายท่านที่ได้รังสรรค์ประดิษฐ์คิดทางเดี่ยวขึ้น โดยเฉพาะคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยชีวิน) คุณครูแสวง อภัยวงศ์ ซึ่งคุณครูทั้ง 2 ท่านนี้ถือได้ว่าเป็นเอตทัคคะและเป็นเลิศในการบรรเลงซอด้วงทั้งสิ้น จึงทำให้เดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญของคุณครูทั้ง 2 ท่านนี้ มีความน่าสนใจและควรค่าที่จะศึกษา เป็นบทเพลงที่เต็มไปด้วยความรู้ความสามารถของคุณครูทั้ง 2 ท่าน อีกทั้งยังเป็นเพลงที่จะสะท้อนให้เห็นความงามของการบรรเลงซอด้วงในยุคของคุณครูทั้ง 2 ท่านผ่านบทเพลงแขกมอญ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น คุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยชีวิน) และคุณครูแสวง อภัยวงศ์ เพื่อวิเคราะห์หาลักษณะทางด้านดนตรี วิธีการดำเนินทำนอง กลวิธีพิเศษต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทเพลงตลอดจนเพื่อหาลักษณะเฉพาะและความสัมพันธ์ของเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น และยังเป็นการอนุรักษ์บทเพลงอันทรงคุณค่านี้ให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์และขอบเขตของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและประวัติความเป็นมาของเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น กรณีศึกษาทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยชีวิน) และคุณครูแสวง อภัยวงศ์
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างทำนองหลักของเพลงแขกมอญ สามชั้น
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดำเนินทำนองและกลวิธีพิเศษต่าง ๆ ที่ปรากฏในเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น กรณีศึกษาทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยชีวิน) และคุณครูแสวง อภัยวงศ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัย วิเคราะห์เดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น กรณีศึกษาทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยชีวิน) และคุณครูแสวง อภัยวงศ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการเขียนงานวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ มีขั้นตอนและวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการและรวบรวมข้อมูล

1.1 ถ่ายทอดทางเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยชีวิน) และทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์ จากรองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ ชันธิศิริ

1.2 ทำการบันทึกโน้ตเพลงและตรวจสอบความถูกต้อง

1.3 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยแบ่งประเภทข้อมูลออกเป็น

- ข้อมูลทางด้านเอกสารงานวิจัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเตรียมการและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์เดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) และคุณครูแสวง อภัยวงศ์ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์ ในประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์สังคีตลักษณ์ของเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) และทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์

2.2 วิเคราะห์อัตราจังหวะของเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) และทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์

2.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทางเดี่ยวกับทำนองหลักของเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) และทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์

2.4 วิเคราะห์ลักษณะการดำเนินทำนองของเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) และทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์

2.5 วิเคราะห์การใช้กลวิธีพิเศษของเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอและทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์

2.6 วิเคราะห์ลักษณะเฉพาะและความสัมพันธ์ของการเป็นเดี่ยวซอด้วงเพลงแขกมอญ สามชั้น กรณีศึกษาทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) และทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์

3 ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในรูปแบบของวิทยานิพนธ์

ผลการวิจัย

เพลงแขกมอญ เป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น ประเภทหน้าปรบไถ่มี 3 ท่อน ท่อนละ 6 จังหวะ พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร หรือครุมีแขก) นำมาแต่งขยายเป็นอัตราสามชั้น ส่วนชั้นเดียวมีผู้ดัดแปลงหลายทาง ได้แก่ ทางที่พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ทางของจางวางทั่ว พาทยโกศลและทางของคุณครูมนตรี ตราโมท นอกจากนี้เพลงแขกมอญยังนิยมนำมาทำเป็นเพลงเดี่ยวในเครื่องดนตรีต่าง ๆ

ชีวประวัติ คุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) ท่านเกิดเมื่อ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2435 ตรงกับวันพุธ ขึ้น 5 ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะโรง ที่ตำบลหน้าไม้ อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เริ่มเรียนซอด้วงเป็นเครื่องมือแรก เมื่อครอบครัวเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ท่านมีโอกาสดูเรียนหนังสือและเรียน

ดนตรี โดยได้รับความช่วยเหลือจากนักดนตรีผู้ซึ่งเป็นเพื่อนที่มีความคุ้นเคยกับบิดาของท่าน ชื่อ นายจักร นายบัว และนายโต ซึ่งทั้งหมดเป็นนักดนตรีที่เคยสืบอยู่ใต้วงเดียวกัน ต่อมา นายจักรได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงคนธรรพวาที นายบัวได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระสรเพลงสรวง ส่วนนายโตได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงว่องจะเข้รับ เมื่อได้เข้ามาถวายงานพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลวงไพเราะเสียงซอจึงหัดไวโอลินและเรียนโน้ตสากลจนมีความชำนาญ ด้วยความสามารถทางดนตรีท่านได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนดนตรีบรรเลง” และ “หลวงไพเราะเสียงซอ” ตามลำดับ หลวงไพเราะเสียงซอถวายการสอนให้เจ้านายหลายพระองค์ในสมัยรัชกาลที่ 6 และ 7 บั้นปลายชีวิต ท่านเข้ารับราชการที่กรมศิลปากรจนเกษียณอายุ แต่ยังคงมีงานสอนตามสถาบันต่าง ๆ อาทิ เช่น กรมศิลปากรซึ่งเชิญให้เป็นครูสอนประจำอยู่ ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์ จนที่สุดแห่งอายุและยังมียานสอนนอกเหนือจากงานประจำคือ ช่วยฝึกสอนและปรับปรุงให้วงดนตรีของชุมนุมดนตรีไทย สโมสรนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จนก้าวหน้ามาจนถึงทุกวันนี้

ชีวประวัติคุณครูแสง อภัยวงศ์ ท่านเป็นบุตรของมหาเสวกโท เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) และนางถนอม เกิดเมื่อวันศุกร์ ขึ้น 10 ค่ำ เดือน 12 ปีจอ ตรงกับวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2453 ที่จังหวัดปราจีนบุรี ในต้นแผ่นดินรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คุณครูแสง อภัยวงศ์ได้เริ่มเรียนดนตรีไทยกับพระเพลงดุริยางค์ (เป็นราชทินนามที่ไม่ปรากฏในทำเนียบราชทินนามในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) นอกจากนี้ยังเรียนดนตรีกับคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูฟุ้ง ศรีวิจารณ์ เรียนจะเข้กับขุนเจริญดนตรีการ ครูสังวาลย์ กุลวลี จนสามารถบรรเลงดนตรีไทยได้แทบทุกชนิด และทำให้ท่านเป็นผู้ชำนาญในการเล่นเครื่องสายและดีดจะเข้ได้ไหวเรียวมากจนมีชื่อเสียงในวงการดนตรีไทย คุณครูแสงสมรสกับคุณครูนิภา พุ่มทองสุข เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2486 ทั้งสองสามีภรรยาเป็นนักดนตรีครูสอนดนตรีและนักร้องของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ไม่มีบุตร - ธิดา คุณครูแสงประพันธ์ทางเดี่ยว ทั้งซอด้วง ซอสามสาย ซิมและจะเข้เป็นจำนวนมาก อาทิ เพลงเดี่ยวสำหรับซอด้วงได้แก่ เพลงแขกมอญ เพลงพญาโศก เพลงกราวใน สองชั้น เพลงเขตนอกและเพลงทยอยเดี่ยว เพลงเดี่ยวสำหรับจะเข้ ได้แก่ เพลงลาวแพน เพลงจีนซิมใหญ่ เพลงสุดสงวน (ทางเก่า) เพลงแขกมอญ เพลงสารถิ เพลงเขตนอก เพลงกราวใน สองชั้น เพลงกราวใน เกาและเพลงทยอยเดี่ยว เพลงเดี่ยวสำหรับซอสามสายได้แก่ เพลงสุดสงวน เพลงเดี่ยวสำหรับซิมได้แก่ เพลงพญาโศกและเพลงกราวใน สองชั้น

ชีวประวัติรองศาสตราจารย์ ดร.โกวิท ชันธศิริ ท่านเกิดเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานครย่านฝั่งธนบุรี บิดาชื่อนายสมบุญ มารดาชื่อนางสมจิตต์ ชันธศิริ (สุคันธลักษณ์) มีน้องสาวหนึ่งคนคือ รองศาสตราจารย์อรพรรณ บรรจงศิลป์ ท่านจบการศึกษาระดับปริญญาเอก ทางดนตรีเปรียบเทียบ (Music Comparative) Sussex College of Technology, UK พ.ศ. 2524 ด้านการศึกษาดนตรี คุณพ่อคุณแม่ชอบดนตรีไทยมาก โดยเฉพาะคุณพ่อของท่านมีความสามารถเล่นซอด้วงและไวโอลิน เป็นครูสอนดนตรีคนแรกของท่าน ต่อมาท่านศึกษาดนตรีกับครูดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายท่าน โดยเฉพาะท่านหนึ่งคือ คุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยชีวิน) ซึ่งท่านได้เรียนเพลงไทยประเภทเพลงเดี่ยว เช่น เพลงนกขมิ้น เพลงสารถิ เพลงพญาโศก เพลงแขกมอญและเพลงสุดสงวน เป็นต้น หลังเกษียณอายุราชการจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านดำรงชีวิตอย่างมีความสุขกับครอบครัวแต่ก็ยังคลุกคลีกับงานดนตรีที่ตนเองรักอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านการแสดงดนตรีและการสอนดนตรีมาอย่างต่อเนื่อง นับได้ว่าท่านเป็นนักดนตรี เป็นครูดนตรี เป็นศิลปินตัวอย่างที่นักดนตรีรุ่นใหม่จะได้นำมาเป็นตัวอย่างสืบไป

เพลงแขกมอญ สามชั้น เป็นเพลงทางพื้นประเภทหน้าทับปรบไก่ มี 3 ท่อน ท่อนละ 6 จังหวะในแต่ละท่อนทำนองจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนละ 3 จังหวะ 3 จังหวะแรกเป็นส่วนที่ท่านเองมีการเปลี่ยนแปลง

แสดงลีลาทำนองแตกต่างกัน อีก 3 จังหวะเป็นทำนองสร้อยที่มีทำนองซ้ำกันทั้ง 3 ท่อน กำหนดสังคีตลักษณ์ได้ดังนี้

กข/คข/งข/

ส่วน ก หมายถึง ทำนองท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1 – 3

ส่วน ข หมายถึง ทำนองท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 4 – 6

ส่วน ค หมายถึง ทำนองท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 1 – 3

ส่วน ง หมายถึง ทำนองท่อน 3 จังหวะหน้าทับที่ 1 – 3

จากการศึกษาทางเดี่ยวซอด้วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) กับทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์ ปรากฏผลการวิเคราะห์มีทั้งลักษณะร่วมและปรากฏลักษณะเฉพาะดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นแรกลักษณะร่วมที่ปรากฏเหมือนกันทั้ง 2 ทาง

ประการแรก พบว่าการดำเนินทางเดี่ยวซอด้วง เพลงแขกมอญ สามชั้น จะเน้นการยึดทำนองเดี่ยวตามโครงสร้างทำนองหลักเป็นเหนียวแน่น โดยพิจารณาจากลูกตกหลักและลูกตกรอง มักจะพบว่ามีควมสอดคล้องกัน ใช้สำนวนทางเดี่ยวแบบ “กลอนฝาก” เป็นจำนวนน้อย ยกตัวอย่างทำนองให้เพื่อแสดงคำอธิบายดังนี้

ทำนองหลัก ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

- - - ฟ	- - ซซ	- - - ล	- - ซซ	- - ซล	- - ทด	- ร - -	ดท - -
- - - ฟ	- ซ - -	- - - ล	- ซ - -	- ฟ - -	ซล - -	ท - ดท	- - ลซ

- ฟ - ท	- ด - ร	- ร - ร	- ด - ท	- ซ - -	ฟฟ - -	ทท - -	ดด - ร
- ด - ท	- ด - ร	- ฟ - ร	- ด - ท	- ร - ด	- - - ท	- - - ด	- - - ร

ทำนองเดี่ยวซอด้วงทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน)

เที่ยวหวาน ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

- - - ฟ	- ลัฟ - ลั	- ซ - (ด)ล	- ท - ด	ลัฟ ด - (ฟ)ร	ดท รด - ด	ร ดท ล - ท	ดท ล - ท
ลทลซ-ดทซ	- - - ร	- ลัฟ ด (ฟ)ร	ดทร ด - ด	ร ดท - ดท	ลทลซ-ทลซลท	- ด - รฟ	ซฟ มรคมร- ร

เที่ยวเก็บ ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

- - - ฟ	- - - ซัซ	ฟ ม ร ม	ฟ ซั ลั ซั	ท ด ร ซั	ฟ ร ด ท	ล ท ด ร	ด ท ล ซ
ซั ลั ซั ฟ	ม ร ร ร	ซ ล ท ด	ซ ท ทท	ล ซ ด ซ	ล ซ ด ท	ร ด ท ด	ฟ ร ด ร

ทำนองเดี่ยวซอด้วงทางคุณครูแสง อภัยวงศ์ เทียวหวาน

ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

- - - ฟ	ลิซัพ - ซลิ	- ซ - ล	- ท - ด	ลิซัพ ด ร	ดทรด ร	ดท - รดท	- ล ด ซ
รดซ - ซิ	ลิซัพ ซิ	ฟลิซัพ ดร	ดทรด ร	ดท - ร - ฟ	- ซ - ท	- ด - รดรฟ	ซัพมรด ร

เทียบเก็บ ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

- - - ฟ	- - ซิซิ	ฟ ร ด ท	ด ท ล ซ	ร ฟ ซิ ล	ท ด ท ร	ด ท ล ท	ด ท ล ซ
ลิ ซิ ฟ ท	ด ร ฟ ซ	ท ด ร ซิ	ฟ ร ด ท	ล ท ด ซ	ล ท ด ล	ท ด ร ท	ด ร ฟ ร

ประการที่สอง พบว่าการใช้กลอนเพลงของทั้ง 2 ทางมีความสอดคล้องกัน

กลอนเพลงแบบเหมือนกันทั้ง 2 ทาง ได้แก่การขึ้นต้นเพลงเดี่ยว ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1 ดังนี้
ทำนองเดี่ยวซอด้วงทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) เทียวหวาน ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

- - - ฟ	- ลิซัพ - ซลิ	- ซ - (ด)ล	- ท - ด	ลิซัพ ด - (ฟ)ร	ดท รด - ด	ร ดท ล - ท	ดท ล - ท
ลทลซ- ดทซ	- - - ร	- ลิซัพ ด(ฟ)ร	ดทร ด - ด	ร ดท - ดท	ลทลซ(ล)ท	- ด - รฟ	ซัพ มรด มร - ร

ทำนองเดี่ยวซอด้วงทางคุณครูแสง อภัยวงศ์ เทียวหวาน ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

- - - ฟ	ลิซัพ - ซลิ	- ซ - ล	- ท - ด	ลิซัพ ด ร	ดทรด ร	ดท - รดท	- ล ด ซ
รดซ - ซิ	ลิซัพ ซิ	ฟลิซัพ ดร	ดทรด ร	ดท - ร - ฟ	- ซ - ท	- ด - รดรฟ	ซัพมรด ร

กลอนเพลงที่มีความสอดคล้องกันได้แก่ “กลอนย้าเสียง” ยกตัวอย่างดังนี้

ทำนองเดี่ยวซอด้วงทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน)

เทียบพัน ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 3

ด ด ด ซ	ด ด ด ฟ	ร ร ร ล	ร ร ร ลิ	ร ร ร ล	ร ร ร ซิ	ด ด ด ซ	ด ด ด ฟ
ม ร ด ท	ล ท ด ร	ม ร ซิ ด	ร ม ฟ ลิ	ซ ฟ ม ฟ	ซิ ร ม ฟ	ม ร ด ร	ซ ฟ ม ร

เทียบพัน ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 3

ด ด ด ซ	ด ด ด ฟ	ม ร ด ร	ม ฟ ซิ ลิ	ร ม ร ด	ล ด ซ ล	ร ซิ ร ม	ฟ ลิ ซิ ฟ
ม ร ด ซ	ซิ ฟ ม ร	ด ซ ด ร	ม ฟ ซิ ลิ	ซิ ฟ ม ร	ซิ ร ม ฟ	ด ร ม ร	ซิ ฟ ม ร

กลอนเพลงที่เป็นทำนองหลักเดียวกัน การดำเนินทำนองทางเดี่ยวจะมีการเปลี่ยนแปลงทำนอง โดยปรากฏเหมือนกันทั้ง 2 ทาง ถือได้ว่า ทางเดี่ยวทั้ง 2 ทางมีความพิเศษและมีความลุ่มลึก จึงเป็นเหตุให้ได้รับการยอมรับนั่นเอง ยกตัวอย่างทำนองหลักต้นท่อน 2 ที่มีทำนองจังหวะหน้าทับที่ 1 และหน้าทับที่ 2 ซ้ำกัน แต่ทางเดี่ยวมีการเปลี่ยนแปลง ในที่นี้จะยกตัวอย่างทางเดี่ยวของคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) ดังนี้

ทำนองเดี่ยวซอด้วงทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน)

เดี่ยวโอด ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 1

- ช - ช	- - - ช	- - - ช	- - - ช	- - - ฟ	ลิฟ - ลิ	- ช - ฟ	ม ลิฟ ม - ร
- ม ร ม	ช (ลิ)ม ร ช	ม ร ม - ช	ทด ร ม - ร	- (ม)ร - ช	ด - - ร	- ฟ - ลิฟ	ลิฟลิฟลิฟลิฟ-ช

เดี่ยวโอด ท่อน 2 จังหวะหน้าทับที่ 2

- - - -	- - - ฟ	- ลิฟมฟ	ลิ ลิฟ - ลิ	- ช - ลิ	ลิ ลิ - ลิ	- ช - ลิ	ลิ ลิ ลิ (ลิ)
ร - - ร	- ม - ช	- - - ร	ร ท ลิ - ร	- - - (ร)	- - - ม	ฟม ลิ - ร	ลิฟ ลิฟลิฟ ลิ - ลิ

ประการที่สาม พบกลวิธีพิเศษที่ทั้ง 2 ทางใช้เหมือนกัน มีดังนี้

การเอื้อนทำนอง การเอื้อนทำนองเป็นการสืบทอดการใช้คันชักลากเสียงให้ยาวโดยอาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่า 1 ห้องโน้ตเพลง แล้วทำการวัดปลายเสียง วิธีการวัดเสียงเป็นคล้ายการเลือนเสียงการขับร้อง โดยมักจะทำกลวิธีการสืบทอดนี้ที่ห้องเพลงที่ 7 – 8 ท้ายจังหวะหน้าทับ ดังตัวอย่างทำนองต่อไปนี้

เดี่ยวซอด้วงทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ ท่อน 1 จังหวะหน้าทับที่ 1

- - - ฟ	ลิฟ - ลิ	- ช - ล	- ท - ด	ลิฟ ด ร	ดท ร	ดท - รดท	- ล ด ช
รช - ลิ	ลิฟ ลิ	ฟลิฟ ดร	ดท ร	ดท - ร - ฟ	- ช - ท	- ด - รดรฟ	ลิฟมร ร

การสะเดาะคันชัก การสะเดาะคันชักจะทำการลากคันชักให้ยาวจากห้องเพลงหนึ่งไปอีกห้องเพลงหนึ่ง หรือภายใน 1 ห้องโน้ตเพลง และยังปรากฏมีการสะเดาะระหว่างการสืบทอดด้วย เมื่อลากคันชักหรือสืบทอดไปแล้ว ท้ายห้องเพลงทำการสะบัดคันชักสั้น ๆ กลวิธีการเล่นนี้เรียกว่า “การสะเดาะคันชัก” ยกตัวอย่างทำนองต่อไปนี้

ทำนองทางเดี่ยวซอด้วงทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) ทางพัน ท่อน 3 จังหวะหน้าทับที่ 1

- ด - ดด	ช ล ด ร	ลิ ฟ ฟฟ	ด ร ฟ ช	ลิ ฟ ลิ	ด ร ฟ ช	ท ด ร ฟ	ช ท ด ร
ฟ ร ด ท	ล ท ด ร	ลิ ฟ ลิ	ฟ ร ด ท	ล ท ด ช	ล ท ด ล	ท ด ร ท	ล ท ด ร

ทำนองทางเดี่ยวซอด้วงทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์ ทางพัน ท่อน 3 จังหวะหน้าทับที่ 1

ฟ ด ดด	ช ล ด ร	ลิ ฟ ฟฟ	ด ร ฟ ช	ลิ ฟ ลิ	ด ร ฟ ช	ล ด ร ฟ	ช ล ด ร
ลิ ลิ ฟ ท	ด ร ฟ ช	ท ด ร ช	ฟ ร ด ท	ช ด ท ช	ท ร ด ท	ด ลิ ร ด	ร ลิ ฟ ร

ประเด็นที่สอง ลักษณะเฉพาะของแต่ละทาง

ประเด็นเรื่องลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างกัน จะได้ทำการแสดงดังตารางต่อไปนี้

หัวข้อที่เป็นลักษณะเฉพาะ	ทางครุหลวงไพเราะเสียงซอ	ทางคุณครูแสง อภัยวงศ์
เรื่องแปรทำนอง	การแปรทำนองเรียบง่ายทั้งบรรทัด โน้ต โดยหากจะแปรทำนองให้ โลดโผนอย่างทางครูแสง จะทำ เพียงครั้งเดียว แล้วดำเนินทำนอง ปกติ	การแปรทำนองมักแปรทำนองให้ โลดโผน โดยใช้วิธีการใช้เสียงซ้ำ ๆ กันทั้งบรรทัด
	มักแปรทำนองทางเดียวมักทำให้มีความพิเศษมากกว่าทางคุณครูแสง (ยกตัวอย่างทางโอด ท่อน 3 จังหวะหน้าทับที่ 5 บรรทัดที่ 1)	มักแปรทำนองทางเดียวให้ สอดคล้องไปกับทำนองหลัก (ยกตัวอย่างทางโอด ท่อน 3 จังหวะหน้าทับที่ 5 บรรทัดที่ 1)
กลวิธีพิเศษ	ไม่ปรากฏการรูดสายเพื่อเปลี่ยน ช่วงเสียง	ปรากฏการรูดสายเมื่อเปลี่ยน ช่วงเสียง
	กลวิธี “การตบสาย” นำมาใช้เป็น จำนวนน้อย	กลวิธี “การตบสาย” นำมาใช้เป็น จำนวนมาก
โครงสร้างเพลง	ท่อน 2 ทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวพัน บรรเลงครบทั้ง 6 จังหวะหน้าทับ	ท่อน 2 เที่ยวโอดบรรเลง 3 จังหวะ หน้าทับ แต่เที่ยวพันบรรเลง 6 จังหวะหน้าทับ

ผลสรุปการดำเนินการวิเคราะห์ / อภิปรายผล

จากการศึกษาทางเดี่ยวซอด้วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) กับทางคุณครูแสง อภัยวงศ์ ปรากฏผลการวิเคราะห์มีทั้งลักษณะร่วมและปรากฏลักษณะเฉพาะดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นแรกลักษณะร่วมที่ปรากฏเหมือนกันทั้ง 2 ทาง

ประการแรก พบว่าการดำเนินทางเดี่ยวซอด้วง เพลงแขกมอญ สามชั้น จะเน้นการยึดทำนองเดี่ยวตามโครงสร้างทำนองหลักเป็นส่วนใหญ่ โดยพิจารณาจากลูกตกหลักและลูกตรอง มักจะพบว่ามีความสอดคล้องกัน ใช้สำนวนทางเดี่ยวแบบ “กลอนฝาก” เป็นจำนวนน้อย ยกตัวอย่างทำนองให้เพื่อแสดงคำอธิบายดังนี้

ประการที่สอง พบว่าการใช้กลอนเพลงของทั้ง 2 ทางมีความสอดคล้องกัน

กลอนเพลงแบบเหมือนกันทั้ง 2 ทาง

กลอนเพลงที่มีความสอดคล้องกันได้แก่ “กลอนย้าเสียง”

การดำเนินงานทางเดียวจะมีการเปลี่ยนแปลงทำนอง โดยปรากฏเหมือนกันทั้ง 2 ทาง ถือได้ว่า ทางเดียวทั้ง 2 ทางมีความพิเศษและมีความลุ่มลึก จึงเป็นเหตุให้ได้รับการยอมรับนั่นเอง ยกตัวอย่างทำนองหลักต้นท่อน 2 ที่มีทำนองจังหวะหน้าทับที่ 1 และหน้าทับที่ 2 ซ้ำกัน แต่ทางเดียวมีการเปลี่ยนแปลง ในที่นี้จะยกตัวอย่างทางเดียวของคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน)

ประการที่สาม พบกลวิธีพิเศษที่ทั้ง 2 ทางใช้เหมือนกัน ดังนี้

การเอื้อนทำนอง การเอื้อนทำนองเป็นการสืบทอดการใช้คันชักลากเสียงให้ยาว โดยอาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่า 1 ห้องโน้ตเพลง แล้วทำการวัดปลายเสียง วิธีการวัดเสียงเป็นคล้ายการเลียนเสียงการขับร้อง โดยมักจะทำกลวิธีการสืบทอดนี้ที่ห้องเพลงที่ 7 – 8 ท้ายจังหวะหน้าทับ

การสะเดาะคันชัก การสะเดาะคันชักจะทำการลากคันชักให้ยาวจากห้องเพลงหนึ่ง ไปอีกห้องเพลงหนึ่ง หรือภายใน 1 ห้องโน้ตเพลง และยังปรากฏมีการสะเดาะระหว่างการสืบทอดด้วย เมื่อลากคันชักหรือสืบทอดไปแล้ว ท้ายห้องเพลงทำการสะบัดคันชักสั้น ๆ กลวิธีการบรรเลงนี้เรียกว่า “การสะเดาะคันชัก”

ประเด็นที่สอง ลักษณะเฉพาะของแต่ละทาง

ประเด็นเรื่องลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างกันดังนี้

ประการแรก เรื่องการแปรทำนอง

ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ การแปรทำนองเรียบง่ายทั้งบรรทัดโน้ต โดยหากจะแปรทำนองให้โลดโผนอย่างทางครูแสวง จะทำเพียงครั้งเดียว แล้วดำเนินทำนองปกติ นอกจากนี้มักแปรทำนองทางเดียวมักทำให้มีความพิเศษมากกว่าทางคุณครูแสวง ทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์การแปรทำนองมักแปรทำนองให้โลดโผน โดยใช้วิธีการใช้เสียงซ้ำ ๆ กันทั้งบรรทัด

ทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์ การแปรทำนองมักแปรทำนองให้โลดโผน โดยใช้วิธีการใช้เสียงซ้ำ ๆ กันทั้งบรรทัดและมักแปรทำนองทางเดียวให้สอดคล้องไปกับทำนองหลัก

ประการที่สอง เรื่องกลวิธีพิเศษ

คุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ ปรากฏการกลวิธี “การตบสาย” นำมาใช้เป็นจำนวนน้อย และไม่ปรากฏการรูดสายเมื่อจะทำการเปลี่ยนช่วงเสียง

คุณครูแสวง อภัยวงศ์ พบกลวิธีการสืบทอดแบบ “การตบสาย” เป็นจำนวนมาก และปรากฏการรูดสายเมื่อเปลี่ยนช่วงเสียง

ประการที่สาม เรื่องโครงสร้างเพลง

ทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ ท่อน 2 ทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวพัน บรรทัดครบทั้ง 6 จังหวะหน้าทับ

ทางคุณครูแสวง อภัยวงศ์ ท่อน 2 เที่ยวโอดบรรเลง 3 จังหวะหน้าทับ แต่เที่ยวพันบรรเลง 6 จังหวะหน้าทับ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเพลงเดี่ยวแขกมอญ สามชั้น กรณีศึกษาทางคุณครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) และคุณครูแสง อภัยวงศ์ พบว่ายังมีเรื่องอื่น ๆ ที่สามารถดำเนินการวิจัยสืบเนื่องเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ ได้แก่ เพลงเดี่ยวอื่น ๆ ของคุณครูทั้งสองท่าน ไม่ว่าจะเป็นเพลงเดี่ยวขั้นต้นและขั้นสูง นอกจากนี้ยังปรากฏลูกศิษย์ของคุณครูทั้งสองท่านอีกเป็นจำนวนมากที่ยังสืบทอดอยู่ในวงการดนตรีไทยปัจจุบัน หากมีการเก็บข้อมูลด้านการสืบทอดและการถ่ายทอดจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางอีกระดับหนึ่ง

รายการอ้างอิง

- เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี. 2542. *สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ณวัตร หลาวทอง. 2547. *การศึกษาการแปรทำนองจะเข้เพลงแขกมอญ สามชั้น*. วิทยานิพนธ์ระดับ.
- มหาบัณฑิต สาขามนุษยดุริยางควิทยา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สงบศึก ธรรมวิหาร. 2545. *ดุริยางค์ไทย*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.